

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Д.е.н., професор

Кузнецова Л.В.

“ ”

2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності банківська справа

за темою:

Оцінка якості управління активами і пасивами комерційного банку

Виконавець:

студентка 41 групи КЕФ

Колесник Ганна Олександрівна

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Сирчин Олександр Леонідович

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	5
1.1. Теоретичні підходи до оцінки якості управління активами і пасивами комерційного банку	5
1.2. Нормативно-правова база організації оцінки якості активів і пасивів комерційного банку	16
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ОЦІНКА ЯКОСТІ АКТИВІВ І ПАСИВІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (на прикладі ПАТ АБ «ПІВДЕННИЙ»)	25
2.1. Загальна характеристика діяльності ПАТ АБ «Південний»	25
2.2. Оцінка якості пасивів банку	30
2.2. Оцінка якості активів банку	35
2.3. Оцінка економічної ефективності діяльності банку	40
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ БАНКУ	49
3.1. Шляхи вдосконалення оціночних підходів до управління активами і пасивами банку	49
3.2. Шляхи підвищення якості структури активів і пасивів банку	61
Висновки до розділу 3	70
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективне управління активами і пасивами банку є одним з найважливіших пріоритетів банківської діяльності. Саме від того, як ефективно працює окремих банк, залежить ефективність роботи банківської системи в цілому.

Комерційні банки здійснюють активні і пасивні операції. Ці операції тісно між собою пов'язані. Без пасивних операцій неможливі активні операції, а без активних операцій стають безглуздими пасивні. Але всі без винятку проведені банківські операції переслідують одну мету - збільшення доходів і скорочення витрат. Таким чином, дослідження оцінки якості управління активами і пасивами банку є актуальним і практично значимим.

Проблемі управління активами і пасивами комерційних банків присвячений ряд фундаментальних робіт і наукових досліджень останньої чверті ХХ століття - початку ХХІ століття. Традиційно управління активами і пасивами розглядалося з точки зору цілей і завдань одного банку. Так, серед іноземних дослідників проблеми управління активами і пасивами комерційних банків слід відзначити Ван-Хуза Д.Д., Ларіонову І.В., Миллера Р.Л., Роуза П., Синки Дж., Фроста С. та інших.

Серед українських вчених, які досліджували дану проблему, слід відмітити Алексеєнко М.Д., Герасимовича А.М., Коваленко В.В., Кузнецову Л.В., Міщенко В.І., Примостку Л.О. та інших. Крім існуючих наукових робіт даній темі присвячено ряд законодавчих документів та практичних рекомендацій з управління різними ризиками банків та з регулювання структури балансу комерційних банків, що діють на національно і міжнаціональному рівні.

Метою випускної роботи є формування науково-практичних підходів до оцінки якості управління активами і пасивами окремого банку та

розробка на цій основі рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності окремої банківської установи.

Завдання випускної роботи. Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі передбачено постановку та вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні засади оцінки якості управління активами і пасивами комерційного банку;
- проаналізувати стан якості управління активами і пасивами окремого комерційного банку;
- оцінити економічну ефективність діяльності окремого комерційного банку;
- обґрунтувати напрямки забезпечення підвищення якості управління активами і пасивами банку.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність банку як економічного суб'єкту та усіх окремих процесів, пов'язаних з нею.

Предметом дослідження є теоретичні засади та методичні підходи для оцінки якості управління активами і пасивами комерційного банку.

Методи дослідження. Методи дослідження. Під час написання роботи були використані такі спеціальні та загальнонаукові методи і прийоми, як: синтезу та аналізу, індукції, дедукції, узагальнення, статистичний, діалектичний, монографічний, порівняльний, графічний, табличний та інші.

Інформаційну базу випускної роботи склали дані нормативно-правових актів України та офіційних матеріалів Національного банку України; література, яка присвячена оцінці якості управління активами і пасивами комерційного банку; дані, що опубліковані у наукових роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, періодичних виданнях, а також у звітності окремих українських банків.

ВИСНОВКИ

Метою випускної роботи є формування науково-практичних підходів до оцінки якості управління активами і пасивами окремого банку та розробка на цій основі рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності окремої банківської установи.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі були вирішені наступні завдання: дослідити теоретичні засади оцінки якості управління активами і пасивами комерційного банку; проаналізувати стан якості управління активами і пасивами окремого комерційного банку; оцінити економічну ефективність діяльності окремого комерційного банку; обґрунтувати напрямки забезпечення підвищення якості управління активами і пасивами банку; обґрунтувати напрямки забезпечення підвищення якості управління активами і пасивами банку.

У науковій економічній літературі не сформувалося однозначне і несуперечливе розуміння сутності, економічної природи, цілей і завдань управління активами і пасивами. Надзвичайно різноманітний понятійний апарат, застосовуваний різними авторами. Одні автори зводять управління активами і пасивами до окремих функцій планування, стратегічного планування або аналізу, інші необґрунтовано пов'язують управління тільки з фінансовими ризиками, треті - тільки з прибутковістю, деякі - підмінюють сутність управління метою управління. При цьому більшість авторів основну увагу приділяють методам управління або активами, або пасивами банку як автономним завданням банківського менеджменту.

Проведене дослідження дає можливість визначити управління активами і пасивами банку таким чином: це стратегічна діяльність банку щодо проведення фінансових операцій, за допомогою яких банк формує свої ресурси для здійснення активних операцій, з метою підтримання ліквідності, оптимізації ризиків його комерційної діяльності, хеджування таких ризиків,

коригування валютних позицій банку, здійснення операцій, що належать до інвестиційної та фінансової діяльності банку, при якій активи та пасиви розглядаються як єдине ціле.

Процес управління активами та пасивами банку має складну та розгалужену систему організаційного та інформаційного забезпечення, що дає можливість ефективно та оперативно здійснювати аналіз, планування та контроль за динамічними статтями балансу. Тому, правильно сформована організаційна структура та достовірне інформаційне забезпечення процесу управління активами та пасивами забезпечить раціональне формування фінансових ресурсів та прибутковість банківських установ.

ПАТ АБ «Південний» засновано у 1993 році. Банк виконує функції універсального банку з широким колом надання банківських послуг. У банку діє ефективна система корпоративного управління, яка відповідає вимогам українського законодавства, а також найкращим міжнародним стандартам і практикам.

Оцінка діяльності банку за 2015-2017 роки дозволила здійснити наступні висновки:

- Зобов'язання банку зростали більш високими темпами ніж його капітал. Це призвело до зниження питомої ваги капіталу у пасивах банку.
- Основну частину зобов'язань банку складають кошти інших банків, кошти фізичних та юридичних осіб. Протягом 2015-2017 років управління зобов'язаннями ПАТ АБ «Південний» здійснювалося адекватно ситуації в банківській системі України, було орієнтоване на залучення коштів фізичних та юридичних осіб і зменшення залежності банку від коштів інших банків.
- Кредитування є головним напрямом активної діяльності банку, при цьому рівень чистого кредитного ризику є помірним і якість кредитного портфелю є достатньою доброю, тобто у майбутньому банку слід продовжувати свою кредитну політику.

- Обсяг та питома вага високоліквідних активів банку є невеликими та мають тенденцію до зменшення. Основну частину високоліквідних активів банку складають грошові кошти та їх еквіваленти. Це свідчить про недостатню ліквідність банку і у майбутньому йому потрібно поліпшити якість управління своїми активами та пасивами з метою підвищення ліквідності.
- За рахунок того, що темп збільшення доходів декілька випереджає темп збільшення витрат здійснювалося незначне зростання чистого прибутку ПАТ АБ «Південний». Наведені показники свідкують про те, що у майбутньому банку потрібно нарощувати обсяг доходів, зменшувати витрати та збільшувати чистий прибуток.
- Основні доходи ПАТ АБ «Південний» отримав у вигляді процентних та комісійних доходів. Його основними витратами були процентні витрати, адміністративні та інші операційні витрати, витрати на формування резервів під заборгованість за кредитами.
- Оцінка ряду показників ефективності діяльності ПАТ АБ «Південний» показує, що спостерігалася стабільна тенденція, де в цілому ефективність роботи банку перевищувала середні показники банківської системи України.

Управління активами та пасивами комерційного банку ґрунтується на гнучкому управлінні як активами, так і пасивами з врахуванням взаємозв'язку між ними. При гнучкому управлінні пасивами, слід особливо увагу звернути на роботу з фізичними особами, яка є однією з самих трудомістких.

Узагальнення світового досвіду зменшення долі проблемних активів банківського сектору показує, що це питання не тільки комерційних банків, але і держави. Для скорішого вирішення цієї проблеми та відновлення повноцінного кредитування реального сектору економіки банки потребують державної підтримки. Ця підтримка можлива у різних формах.

Враховуючи зарубіжний досвід в Україні варіанти щодо моделей викупу проблемних активів можуть бути такими:

- створення державного "госпітального" банку, що передбачає викуп проблемних активів у фінансових установ за рахунок коштів державного бюджету. Механізм викупу проблемних (токсичних) активів може передбачати умови, коли держава повністю бере на себе збитки банків або коли банки зобов'язуються (гарантують) відшкодувати збитки в довгостроковій перспективі;
- створення недержавного "госпітального" банку групою банків, окремою приватною компанією або в організаційній структурі конкретного банку як підрозділу з управління недіючими активами. Викуп проблемних активів у фінансових установ у цьому випадку здійснюється за рахунок коштів "засновників" такого недержавного банку;
- здійснення державою викупу окремого виду проблемних активів (наприклад, іпотечних кредитів на "першу" квартиру). При цьому потрібно створити агентство з реструктуризації іпотечних кредитів;
- створення недержавного "госпітального" банку та викуп за рахунок держави окремих видів проблемних активів (наприклад, як зазначалося, іпотечних кредитів на "першу" квартиру). При цьому такий банк здійснює викуп у фінустанов проблемних активів за рахунок коштів "засновників".

Можемо стверджувати, що мета управління активами й пасивами – це управління процентним ризиком та ризиком ліквідності. Воно здійснюється шляхом аналізу та управління гепом, а також термінами, на які банк залучає або розмішує кошти. Цей аналіз провадиться на підставі розрахунку імітаційних моделей управління активами й пасивами. Ефективне управління активами та пасивами банку означає вибір такої стратегії управління яка б, забезпечувала досягнення цільової прибутковості, визначеної метою розвитку банку, та мінімізувала б ризики. Стратегічне планування має на меті визначення основних цілей, ідей та стратегії діяльності банку в умовах конкретного ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія / М. Д. Алексеєнко – К. : КНЕУ, 2002. – 276 с.
2. Арбузов С.Г., Колобов Ю.В., Міщенко В.І., Науменкова С.В. Банківська енциклопедія / – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с. – (Інституційні засади розвитку банківської системи України).
3. Батракова Л.Г. Анализ процентной политики коммерческого банка [Текст]. – М: Логос, 2002. – 152с.
4. Брітченко І.Г., Пантелеймоненко А.О., Прасолова С.П. Функціонування банківського сектору та кредитної кооперації: теорія і практика: Монографія за наук. ред. проф. Брітченка І.Г./– Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. – 152 с.
5. Буевич С. Ю. Анализ финансовых результатов банковской деятельности: Уч. пособие / С.Ю. Буевич, О.Г. Королев. – М.:КНОРУС, 2004. – 160 с.
6. Буряк А., Метод фінансових коефіцієнтів як інструмент оцінки ефективності діяльності українських банків/ А.В.Буряк // Гроші, фінанси і кредит. – 2012. – С. 61-64.
7. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/>
8. Вовчак О. Д. Банківська справа: Навч. посібник / О. Д. Вовчак, Н.М. Руцишин. - Львів : Новий світ-2000, 2008. - 560 с.
9. Галайко Н. Р. Методичні підходи до формування та реалізації стратегії забезпечення ефективності діяльності банку // Регіональна економіка. - 2008. - №4. – С. 132-140.

10. Герасимович А.М., Алексеєнко М.Д., Парасій-Вергуненко та ін., за ред. Герасимовича А.М. Аналіз банківської діяльності: Підручник – К. : КНЕУ, 2004. – 599 с.
11. Глушко, В.І. Фінансовий менеджмент у банку [Текст]: Навч. посіб. / В.І. Глушко, О.С. Любунь. – Київ: ВД «Слово», 2004. – 296 с.
12. Грюнинг Х., Братанович С. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском [Текст] /Пер. с англ.; вступ. сл. д.э.н. К.Р. Тагирбекова. – М.: Издательство «Весь мир», 2007. – 304 с.
13. Диба В. Визначення ефективності банківської діяльності /В. Диба // Формування ринкової економіки. – 2012. - №28.- С. 322-330.
14. Загородній А.Г. Банківська справа: термінологічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. - Львів : Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2010. - 508 с.
15. Зверяков М. І. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів: монографія / М. І. Зверяков, О. М. Зверяков. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 148 с.
16. Зверяков М. І. Банківський капітал: вимоги Базеля III / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 13-23.
16. Коваленко В. Ефективність банківської системи в умовах глобальної конкуренції / В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 5(83).- С.169-176.
17. Корнієнко Т.В. Стратегічне управління активами та пасивами комерційного банку в умовах перехідної економіки [Текст] / Т.В. Корнієнко // Вісник Національного банку України. – 2013. - №10. – С.14 - 18.
18. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т.Д. Косова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
19. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку теоретико-методологічні аспекти: Монографія. — К.: КНЕУ, 2002. — 238 с.
20. Кузнєцова Л. В. Організація планування фінансової діяльності

банку: монографія / Л.В. Кузнєцова, Ю. К. Маслов. – Одеса: Пальміра, 2006. – 193с..

21. Ларіонова І.В. Управління активами та пасивами в комерційному банку: Навчальний посібник – Москва:Видавництво «Консалтбанкiр», 2003 - 272с.

22. Маховикова Г.А., Касьяненко Т.Г. Аналіз і оцінка ризиків в бізнесі: Підручник для академічного бакалаврата. — 2014. — 463 с.

23. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків», схвалені Постановою Правління Національного банку України від 15.03.2004 № 104. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

24. Миллер Р.Л., Ван-Хуз Д.Д. Современные деньги и банковское дело [Текст] /Пер.с англ. – М.:ИНФРА-М,2000. – 856с .

25. Офіційний сайт ПАТ АБ «Південний»: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.com.ua/ua/>

26. Офіційний сайт НБУ // Статистичні дані банківської системи України. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

27. Прийдун Л. Ключові аспекти забезпечення ефективності банківської діяльності/ Л. Прийдун // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015. - № 3. - с. 763-768.

28. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі. - К.: КНЕУ, 2002. - 316 с.

29. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України, затверджений Верховною Радою України від 07.12.2000 №2121–III. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

30. Про здобрення Методичних рекомендацій відносно організації процесу формування управлінської звітності в банках України [Електронний ресурс]: постанова правління НБУ від 06.09.2007 № 324 - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

31. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні (економічні нормативи діяльності банків): Інструкція, затверджена постановою правління

НБУ від 28.08.2001 № 368. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123298.

32. Проблеми управління активами і пасивами банку. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://int-konf.org/konf112013/600-gorbatyuk-o-a-problemi-upravlnnya-aktivami-pasivami-banku.html>

33. Роуз Питер С. Банковский менеджмент: Учебное пособие / П.С.Роуз. - М: Дело ЛТД, 1995- 743с.

34. Рябініна Л. М., Няньчук Н. Ю., Ухлічева Л. І. Банківські операції: Навчальний посібник / За ред. Рябініної Л. М. - Одеса : ОНЕУ, 2011. - 519 с.

35. Саркісян В. Сутність та зміст поняття «ефективність діяльності комерційного банку» / В. Саркісян // Збірник наук. праць Національного УДПС України, 2009. – № 1. – С. 251-258.

36. Стельмах В.С, Міщенко В.І., Крилова В.В., Набок Р.М. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 11 /. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2008. – 220 с.

37. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Джозеф Синки-мл.; пер. с англ. А.Левинзон. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1018 с.

38. Тиркало Р. І. Банківська справа / Р. І. Тиркало // – Тернопіль: Карт - бланш. - 2001. – 314с.

39. Фрост Стивен М. Настольная книга банковского аналитика [Текст]. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2006. – 672 с.

40. Шараєвський Д.В. Ефективність діяльності банківської системи, як запорука сталого економічного розвитку / Д.В. Шараєвський // Економіка та держава: міжн. наук.-практ. журнал. – К.: ТОВ «Редакція журналу «Економіка і держава». – 2011. – №7. – С. 83-86.

41. Шилов Д.С. Управління активами комерційних банків та напрям його удосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/871/1/061-063.pdf>